

**Selvsabotørene – et intervju med
Marie Nikazm Bakken og Fredrik Floen**
Runa Borch Skolseg

Tre år etter Fredrik Floen og Marie Nikazm Bakken i 2015 spilte *Kongsemnerne* av Henrik Ibsen i Otta Kulturhus, vender de nå tilbake. Denne gangen skal Ibsens *Fru Inger til Østeraat* forvandles til et middelalder-horror-fantasi-univers som balanserer på kanten av et fiksjonssammenbrudd.

Otta, byen ved Rondane

– Med *Kongsemnerne* var det litt sånn «Fuck U, Oslo», forteller Marie. Vi ville ikke rette oss inn etter miljøene som allerede fantes, men lage egne regler og flytte oss ut av sentrum. Både Fredrik og jeg er opptatt av at vi er fra Oppland. Vi er preget av å ha sett mye utespel og revy, og vi har blandet den estetikken med den førende estetikken i scenekunstheltet. Jeg opplever at det finnes en konsensus om hva som ser profesjonelt ut i scenekunsten. Når vi blander inn estetikk fra revy og spel, er det en estetikk som mange i utgangspunktet ser på som amatørmessig. Vi bruker den estetikken i en profesjonell setting, og det er på et vis en kommentar over forskjellen på å se profesjonell ut og være det.

– Det er mange grunner til å spille på Otta, fortsetter Fredrik. For det første får vi være i scenerommet fra vi begynner prøvene til premieren. Vi kan endre rommet underveis og lage en forestilling skreddersydd til rommet. Den kan ikke flyttes på, og det er heller ikke meningen. Det er en slags kommentar til hvordan man kan bruke kulturhus, og det rådende turnéregimet. Mange kommuner bruker masse penger på å bygge husene. De har mye utstyr og ressurser, men det brukes nesten

*Selvsabotørene – et intervju med Marie Nikazm Bakken og Fredrik Floen er et bestilt intervju mellom Runa Borch Skolseg og kunstnerduoen Marie og Fredriks Teaterlag i forkant for deres forestilling *Fru Inger til Østeraat*. Forestillingen, som er en co-produksjon med Black Box teater, spilte på Otta Kulturhus i september 2018.*

Runa Borch Skolseg er dramatiker og skribent utdannet med en MA i teater fra KHiO. Hun har vært redaktør og kritiker for Utflukt, Koreografi, Verk produksjoner, Scenekunst.no og Mette Edvardsen. Stykkene hennes har blant annet blitt spilt i Norge, Danmark, Tyskland og Libanon. Hun bor og virker i Oslo.

ikke, og det går an å tenke annerledes. Det finnes ikke steder rundt Oslo hvor vi har muligheten til å arbeide så lenge sammenhengende i ett rom, og for meg, som scenograf og kostymemaker, er det et privilegium.

– Det er også interessant å se hvilket møte som oppstår når bussen med publikum fra Oslo kommer og møter det lokale publikummet. Scenekunstfeltet i Oslo er jo rimelig homogent, og ved å flytte oss 30 mil vekk fra Oslo utvider vi publikums-sonen, samtidig som vi gir Otta en forestilling de ellers aldri ville fått. Det er jo mange som synes det er sært. Da vi spilte *Kongsemnerne*, fikk vi blant annet tilbakemelding på at vi er heldige som bor i et land hvor unge kulturentusiaster kan få en halv million i offentlig støtte for å gjøre eksperimentelt teater, sier Marie.

På de tre årene som har gått siden Nikazm og Floen sist spilte i Otta Kulturhus har de rukket å utdanne seg som henholdsvis regissør ved StDH i Stockholm og designer ved Kunsthøgskolen i Oslo. Den gang var budsjett trangere og prøvetiden kortere, likevel brandet de forestillingen ydmykt som årets teaterbegivenhet. Forventningene var med andre ord ikke lave da jeg ankom Otta og så blandingen av hipstere og lokale som spiste rømmegrøt og drakk øl fra distriktet, mens en gjeng utøvere vandret rundt i noe som lignet moderne vikingkostymer. Når de i år vender tilbake, er det med Black Box teater i ryggen, en del erfaringer rikere, et større ensemble og flere penger i potten,

men fortsatt er det i spennet bygdekultur møter popkultur, møter fantasy og middelalder at universene til Floen og Nikazm utspiller seg.

Ibsens dårlige tekster

– I år er det altså Fru Inger til Østeraat som skal under lupen, et stykke Henrik Ibsen skrev i 1857 og som tar utgangspunkt i den innflytelsesrike adelskvinnen Fru Inger og hennes støtte til opprøret mot den svenske kongen. Handlingen kretser rundt hennes valg om å forråde sine landsmenn og alliere seg med danskene. Dette er ikke et av stykkene som oftest blir spilt når vi snakker Ibsen. Så hvorfor ønsker Floen og Nikazm å arbeide med Ibsens historiske tekster? Hva er det de mener finnes i de tekstene som gjør dem spillbare og interessante i dag?

– Vi spiller bare de gamle historiske tekstene, sier Marie. De er som store, uferdige skisser som han absolutt kunne ha skrevet bedre, men det er også masse rom i dem, et potensiale til å lage en forestilling som inneholder alt fra himmel til helvete. I de mer populære stykkene finnes det noe ulmende, men i de vi arbeider med er det mer ung vilje. Det finnes masse teatralt potensiale i disse dramaforsøkene som Ibsen har gjort, forsøk som ligger i krysningspunktet mellom flere sjangre, uttrykk og viljer. Noen har kalt det Ibsen før Ibsen ble bra, jeg vil kalle det Schizo-Ibsen. Det finnes en estetisk påstand som er veldig sterk fordi den beskriver en fjern tid, en sterk fiksjonskontrakt, og en historisk kontekst som er litt oppdiktet og er litt

sann. Teksten er skrevet for å passe inn i tidens norm for teater, men den mislykkes i forsøket. Ibsen forsøker hardt å skrive et nasjonalepos, men det er mer litt tragedie/farse/revy/komedie. Noe jeg synes er interessant fordi teksten på en naiv og romantisk måte sier noe ganske stygt og groteskt.

– For meg er det ikke så viktig hvem som har skrevet teksten, men mer teksten i seg selv og hvordan den utfordrer meg visuelt, fortsetter Fredrik. I *Fru Inger* er det noe interessant i kontrasten storslått, fascistisk og dårlig. Rent dramaturgisk henger det ikke sammen. Teksten prøver å være større enn den er. Den føles som en skisse, noe som gir rom for tolkning. Den baserer seg på historiske elementer, ikke historiske fakta, men mye klipp og lim fra ulike historiske hendelser. I de mer spilte verkene til Ibsen som *Vildanden* eller *Hedda Gabler* ville nok regissøren funnet et konsept og det er utgangspunktet. *Fru Inger* fordrer en slags visualitet, teksten er ikke god nok i seg selv, men den trigger meg visuelt, den er maksimalistisk, og tekster med et slikt overskudd og voldsomhet appellerer til min estetikk.

– I alle mine arbeider er jeg interessert i observatøren, den som står utenfor og ser inn, som ofte er et perspektiv man finner hos Ibsen, sier Marie. Karakterene hans har et utenfra-og-inn-perspektiv i samfunnet. De uttrykker seg som en ytre eller indre dialog med større makter, eller som en kamp mellom skjebnen og den frie viljen. Denne problemstillingen i det moderne mennesket var jo veldig hot på Ibsens tid. Vi er kanskje ikke så opptatt av den indre

kampen til skuespilleren, men å billedgjøre den og gjøre publikummeren til observatør til den verden hvor det ytre, indre, fragmenterte og helhetlige står side om side.

Selvsaboterende arketyper

Tilbake til Otta i 2015. Etter åtte timers forestilling, avsluttes *Kongsemnerne* spektakulært til Finlands store Grand Prix-hit *Hard Rock Hallelujah* av Lordi. Publikum har forflyttet seg fra setene og står fritt til å bevege seg rundt i rommet, vi har sett noen lange timer med pappteater. Følelsen av utmattelse blandes med sorgen over at det er over, den totale fiksjonen er død og utenfor kulturhuset har det begynt å bli mørkt. Evnen til å bygge så sterke fiksjonskontrakter med publikum er noe jeg også forbinder med Vinge/Müller, en annen duo bestående av en regissør og en scenograf, som dekonstruerer Ibsen og spiller i store formater. Jeg spør Floen og Nikazm om de har vært en viktig referanse for dem.

– For meg er det en naturlig sammenligning, siden jeg har arbeidet som assistent for Ida Müller, og ser at påvirkningen har vært enorm. Jeg har jo ønsket å løsrive meg, og har arbeidet med andre teknikker, blant annet mer med kostyme. Jeg passer på at det ikke blir for likt, men det er selvsagt en tynn linje mellom hyllest, inspirasjon, forbilde og plagiat, sier Fredrik.

– Jeg interesser meg ikke først og fremst for kammerspill og problematikker som omhandler familiens dysfunksjonalitet, som er det jeg mener

Vinge/Müller griper fatt i, i store format, sier Marie. Jeg er mer interessert i *Game of Thrones*, hvor man bygger et fiktivt univers og der karakterenes problematikk er vis-à-vis skjebnen, dødelighet og tanken om å gjøre storverk. Vinge/Müller er en referanse i vårt arbeid som vi kanskje ikke kommer unna, på samme måte som de også kommer fra et sted med klare referanser. Ingen oppstår i et vakuum. Samtidig synes jeg at vi beveger oss i en annen retning, mye har skjedd siden *Kongsemnerne*, hvor jeg følte vi satt litt fast i et dogme. I prosjektet *Ghost to come*, et 25 timer langt teaterstykke, som vi gjorde i Porsgrunn i 2016 sammen med Marie Ursin og Alexandra Tveit, opplevde jeg at mye ble forløst. Vi arbeidet med å bygge et fantasiunivers som balanserte på kanten til et fiksjonssammenbrudd.

– *Når man ser forestillinger av dere, får man fornemmelsen av at dere er opptatt av arketyper, og at disse karakterene ofte refererer til flere arketyper på en gang. Gjennom dette oppstår nesten nye arketyper. Hvordan arbeider dere med det?*

– På mange måter er spillestilen vi instruerer fra kunstteateret i Tyskland, men jeg mener det er også en spillestil som jeg har sett på revy og spel, forklarer Marie. Vi arbeider med at skuespillere er skuespillere side om side med en total hengivenhet. Arketyperne i vårt arbeid blir tilsynelatende endimensjonale når vi fokuserer på et tablå om gangen. Men i summen av alt materiale blir det ikke endimensjonalt. Jeg er interessert i hva som skjer når man putter inn litt *error* med vilje. Når det ikke

er vendepunkter eller tankeprosesser. Det blir et slags selvsaboterende arketypeprosjekt.

– Ofte påstår vi noe i kostymet, men ber skuespilleren gjøre noe som kostymet ikke gjør. Skuespillerne har alltid rom til å komme med sitt, sier Fredrik.

– Selv om vi ofte har en idé om en karakters funksjon, sier vi aldri noe om hvordan det skal løses, fortsetter Marie. Vi prøver å skape et rom med strenge premisser og slippe mer og mer inn underveis. Når vi caster, ser vi etter folk som er selvstendige. Jeg jobber ikke med regi på noen uvanlig måte. Jeg gir oppgaver, og forhåpentligvis klarer jeg å etablere et rom som gjør at utøverne forstår hva oppgaven er, selv om de løser den ulikt. Personlig liker jeg evnen til sårbarhet og poesi i seg selv. Skuespilleren må selv finne poesien, lete etter språket til karakteren.

– Marie er veldig flink til å hjelpe folk med å finne sin inngang i rom og materiale. Jeg er ikke interessert i å være regissør, på samme vis som Marie ikke vil være kostymedesigner eller scenograf. Men vi gir hverandre rom til å arbeide. I et tradisjonelt teaterhierarki ville min posisjon stått svakere, men vi streber etter en maktbalanse. Vi er i en slags symbiose som har blitt definert over tid. Dette gir meg også større frihet og ansvar, i ibsens ånd, sier Fredrik.

Autonom kostymepraksis

– *Når tildelingen til Fru Inger ble kjent på Kulturrådets nettsider, trakk scenekunstkonsulenten*

Jørgen Knudsen frem at han sjeldent leste søknader hvor scenografen/kostymemakeren var så fremtredende og tydelig i sitt prosjekt som hos deg, Fredrik. Og når man ser hva du lager og hører deg snakke om det kan man få følelsen av at du nesten har en poetikk. Hva tenker du rundt det?

– Marie og jeg liker å si at vi arbeider med en estetikk fritt etter hukommelsen, svarer Fredrik. Jeg har studert kunsthistorie, teaterhistorie, men idet jeg skal lage noe, går jeg ikke tilbake og undersøker om referansene mine er korrekte. Mens jeg gikk på KHiO, ble jeg mer bevisst på at kostymepraksisen er en autonom praksis, og også noe jeg aktivt har tatt et valg om å bruke mer tid på enn eksempelvis scenografi og rom. Jeg jobber med å skape møter mellom avantgardistisk design og teater, og jeg er blitt mer interessert i menneskeligheten i det teatrale.

– Hva mener du med menneskeligheten i det teatrale?

– Jeg tenker at det handler om tilgjengelighet til den kreative prosessen, at man kan se hvordan noe er laget, og man ser direkte spor og avtrykk av meg i det. I Mannheim, hvor jeg lager kostymene til en opera i regi av Hotel Pro Forma som er basert på Björks album *Vespertine*, har jeg for eksempel jobbet med at kostymene går i loop på verkstedet. Jeg klipper i stykker og så syr verkstedet det sammen – denne ringdansen gang på gang, klippe opp, sy sammen, klippe opp, sy sammen. Jeg har et uttrykk som baserer seg på feil, slurv, og *do-it-yourself* med ambisjon om å være like storslått som et grandios

hovedsceneformat. Marie har allerede nevnt «error med vilje». Dette er interesser Marie og jeg deler og som preger oss, tror jeg, enten vi arbeider sammen eller i samarbeid med andre kunstnere, sier Fredrik.

Det patetiske teateret

Siden Floen og Nikazm møttes på Musikk, dans og drama ved Gjøvik videregående skole i 2004 har de samarbeidet om forestillingene *Ti små soldater*, *Hamlet* og *Kongsemnerne* – både Otta-versjonen og en iscenesatt lesning under Ibsenfestivalen på Nationaltheatret. Når *Fru Inger* er overstått, skal de videre til Stockholm for å sette opp *Hærmennene* som de også fikk Ibsenstipendet for i 2017. Da jeg jobbet med dem under et forprosjekt i desember 2017, fikk jeg innblikk i et samarbeid med gjensidig frihet og handlingsrom, noe som gjorde at arbeidet var like mye Floens som Nikazms og omvendt.

– Det er en gjensidig påvirkning, og de store avgjørelsene tar vi sammen, forteller Marie. Vi liker å jobbe sammen og fant hverandre tidlig. Når vi jobber på Otta, isolerer vi oss, men det er jo ikke sånn at vi ikke er i dialog med andre i scenekunstheltet. Jeg tror vi er blitt gode på å definere en ramme, hvor vi kan putte inn alle mulige ulike kompetanser og ferdigheter. I *Fru Inger* har vi med en som er sirkusartist som er trent innenfor tissue, et silkeaktig stoff, som henger i taket og hvor man gjør ulike triks for eksempel. Det er jo litt *off*, som plast eller håndholdt røykmaskin.

– For meg fantes teateret lenge bare i fantasien, det fantes liksom ikke her i Gudbrandsdalen, hvor jeg vokste opp, sier Fredrik. For meg var det teateret jeg forestilte meg storslått, med masse scenografi. Jeg lever litt for den ideen fortsatt, men nå har jeg jo også sett at det kan finnes noe storslaget i det enkle.

– Teater er ganske patetisk, man livnærer seg av noen andres ord. Det frie scenekunstheltet i dag er i stor grad definert av dans og ikke teater, men jeg har valgt teateret, avslutter Marie.